

Досвід кафедри у формуванні мовної компетентності іноземних студентів

Айтбаєва Б. М.

*асоційований професор, кандидат філологічних наук,
зав. кафедри мовної та загальноосвітньої підготовки іноземців
Казахський національний університет імені аль-Фарабі
м. Алмати, Казахстан
e-mail: bakaitbayeva1970@gmail.com*

В епоху глобалізації освітній простір активно інтернаціоналізується, і студенти з усього світу прагнуть здобути освіту за кордоном. Казахстан також є учасником цього процесу: кількість іноземних студентів щороку зростає. Забезпечення якісної освіти, академічної адаптації та професійного розвитку іноземних студентів у системі вищої освіти Республіки Казахстан безпосередньо пов'язане з рівнем їхньої мовної компетентності у казахській та російській мовах.

Казахський національний університет імені аль-Фарабі (КазНУ) – один із провідних ЗВО країни за кількістю іноземних студентів. Кафедра мовної та загальноосвітньої підготовки іноземних громадян університету має багаторічний досвід роботи в цьому напрямку.

Сьогодні ми хочемо представити досвід та досягнення кафедри, яка протягом 40 років не просто навчає іноземців мові, а є майданчиком перетину культур, формування духовних та наукових зв'язків.

В умовах глобалізації викладання казахської мови іноземним студентам – це не лише освітнє завдання, а й важливий інструмент культурної дипломатії, що сприяє підвищенню міжнародного авторитету країни. Тому основна мета кафедри – формування в іноземних студентів мовної та культурної компетентності та сприяння їхній успішній адаптації до казахстанського суспільства.

Методологічні підходи та пріоритети кафедри

В освітньому процесі кафедра спирається на сучасні методичні концепції викладання нерідних мов, включаючи компетентнісний, комунікативний, соціокультурний та CLIL-підходи. Особлива увага приділяється створенню ситуаційного навчання, розвитку академічного мовлення, формуванню навичок міжкультурної комунікації та адаптації до університетського середовища.

Навчальні курси будуються за рівневим принципом (A1–B2), що забезпечує послідовність, прозорість та вимірність результатів. Матеріали та завдання орієнтовані на реальні комунікативні завдання: проходження міграційних процедур, взаємодію у навчальному процесі, життя в кампусі, побутові та соціальні сценарії.

Важливим напрямком є інтеграція традиційних педагогічних практик із цифровими ресурсами: платформа Moodle, інтерактивні тренажери, мультимедійні словники, електронні корпусні матеріали, а також елементи штучного інтелекту для персоналізованого супроводу навчання.

Практичні результати та підтверджені ефекти кафедральної моделі

Досвід кафедри демонструє стійкі результати, що виражаються як в академічних, так і в інституційних показниках. За останні роки спостерігається постійне зростання частки іноземних студентів, які успішно завершують мовну підготовку та продовжують навчання на освітніх програмах КазНУ. Середній рівень освоєння комунікативних компетенцій за підсумками курсів підтверджується результатами підсумкової атестації, зовнішньої модерації та незалежного моніторингу з боку факультетів-реципієнтів.

Практична ефективність методик кафедри простежується у таких аспектах:

- підвищений рівень навчальної автономії іноземних студентів;
- скорочення періоду адаптації в академічному середовищі;
- зростання академічної успішності на наступних курсах;

- зниження випадків академічної неуспішності, пов'язаної з мовним фактором;
- розширення залученості студентів до наукових, волонтерських та культурних ініціатив університету.

Досвід кафедри є базою для тиражування та застосовується у програмах академічної мобільності, підготовці методичних матеріалів, грантових дослідженнях та підвищенні кваліфікації викладачів, які працюють з іншомовною аудиторією.

Досвід кафедри свідчить, що формування мовної та міжкультурної компетентності іноземних студентів є не лише педагогічним завданням, а й елементом міжнародної інституційної стратегії. Методологічна модель кафедри спирається на поєднання комунікативного підходу, рівневої стандартизації CEFR, принципів інтеграції мови та змісту (CLIL/Content-based learning), а також використання цифрових освітніх платформ. Така комбінація дозволяє одночасно розвивати лінгвістичну базу, соціокультурну обізнаність та академічну адаптивність іноземних студентів.

Порівняння з міжнародними практиками (PMI в РФ, TÖMER у Туреччині, мовні курси DAAD у Німеччині) показує, що казахстанська модель мовної підготовки має унікальну перевагу – двомовну (казахсько-російську) орієнтацію на базі національного культурного контексту. Це робить підготовку не лише інструментальною, а й культурно-медіативною, формуючи середовище «м'якої сили» (soft power) та освітньої дипломатії.

У перспективі кафедра планує розширити цифровізацію навчання за рахунок створення адаптивних модулів, розробки мультимодального корпусу навчальних матеріалів, залучення міжнародних експертів і сертифікації програм відповідно до міжнародних акредитаційних стандартів. Ці кроки дозволять підвищити експорт освітніх послуг, зміцнити міжнародну академічну репутацію університету та розширити участь Казахстану у глобальному освітньому просторі.

Дослідження у сфері навчання нерідної мови спираються на кілька ключових теоретичних підстав. Комунікативний підхід (D. Hymes, M. Canale, M. Swain) розглядає володіння мовою як здатність адекватно використовувати його в реальних ситуаціях спілкування, що наголошує на функціонально-прагматичних аспектах. Соціокультурна теорія Л.С. Виготського підкреслює роль культурно опосередкованої взаємодії та колективної когніції у процесі оволодіння мовою, що узгоджується з принципами інтеграції навчання та культурного досвіду.

Європейська шкала CEFR задала стандартизовану рамку рівня компетентності, що дозволило розробити гнучкі програми підготовки від A1 до B2 з чіткою градацією результатів. У рамках CLIL-підходу (Coyle, Marsh, Wolff) мова та предметний зміст вивчаються синхронно, що посилює когнітивну та академічну адаптацію студентів у приймаючому середовищі. Дослідження в галузі міжкультурної комунікації (G. Hofstede, E. Hall, M. Bugar) демонструють, що ефективність навчання іноземців у національному контексті визначається не лише мовним, а й культурно-інтерпретаційним компонентом.

Порівняльний аналіз моделей PMI (РФ), TÖMER (Туреччина) та програм DAAD (Німеччина) показує, що успішні системи мовної підготовки спираються на поєднання стандартизації, культурної медіативності та технологічної підтримки. З огляду на це досвід кафедри КазНУ співвідноситься з сучасними світовими практиками та є національно адаптованим варіантом міжнародної моделі підготовки іноземних студентів.

За останні п'ять років кафедра мовної та загальноосвітньої підготовки іноземних громадян КазНУ навчила понад 850 іноземних студентів із 28 країн Азії, Європи, Африки та Близького Сходу. Вхідне тестування показало, що 72% студентів розпочинали навчання лише на рівні A1 (CEFR), 23% – лише на рівні A2, і лише 5% – лише на рівні B1. Після завершення річної програми 81% слухачів продемонстрували зростання як мінімум на один рівневий поріг

(A1→A2 або A2→B1), при цьому 34% досягли сталого рівня B1, що підтверджується підсумковою сертифікацією.

Додатковим індикатором ефективності є динаміка участі студентів в академічному та комунікаційному середовищі: понад 60% студентів брали участь в університетських та міських науково-культурних заходах, конкурсах та мовних олімпіадах. Окремі випускники, повернувшись до своїх країн, задіяні у сферах освіти, міжнародної журналістики, дипломатії та культурного посередництва, транслюючи отриману мовну та культурну компетентність у професійному середовищі.

Систематичний моніторинг показує, що використання змішаної моделі (комунікативний метод + CLIL + цифрові платформи) сприяє не тільки приросту тестових показників, а й академічній адаптації, що суб'єктивно відчувається: 74% студентів відзначили зниження мовного бар'єру та підвищення впевненості в усному спілкуванні після 2-3 місяців навчання. Ці результати підтверджують стійкість обраної педагогічної моделі та її сумісність із міжнародними стандартами мовної підготовки іноземних студентів.

Проведене дослідження спирається на емпіричні дані, зібрані під час спостережень та аналізу навчальних практик у реальних групах студентів-іноземців. Усі етапи роботи відповідають етичним нормам академічного дослідження:

- 1) участь респондентів була добровільною;
- 2) персональні дані не фіксувалися та не використовувалися;
- 3) аналіз проводився у узагальненому вигляді без ідентифікації особистостей.

Особлива увага приділялася недопущенню ситуацій комунікативного тиску та оціночних суджень, здатних вплинути на психологічний добробут студентів. У дослідженні дотримано принципу поваги до культурного, лінгвістичного та релігійного різноманіття студентів, що особливо важливо в умовах навчання іноземців, які представляють різні національні традиції.

Етична коректність трактується не як формальна процедура, а як необхідний компонент дослідницької культури та педагогічної відповідальності.

Результати дослідження мають прикладну цінність для системи вищої освіти і можуть бути інтегровані в практику підготовки фахівців з навчання нерідної мови. На основі емпіричних даних уточнено методичні підходи до формування мовної компетенції іноземних студентів, виявлено ефективні форми навчальної взаємодії та комунікативні сценарії, що підвищують залучення до мовленнєвої діяльності.

Розроблені висновки можуть бути використані:

- при проектуванні навчальних програм та модульних курсів;
- у підвищенні кваліфікації викладачів мовної підготовки;
- під час створення електронних ресурсів та інтерактивних матеріалів;
- в оціночних процедурах (діагностика динаміки мовленнєвої компетенції).

Таким чином, дослідження не обмежується теоретичною рамкою, а транслюється в практику, пропонуючи інструменти, що застосовуються в освітньому середовищі з актуальним багатомовним та мультикультурним складом студентів.

Досвід кафедри формування мовної компетентності іноземних студентів є не просто сукупністю методичних рішень, але й інституційною моделлю, яка зміцнює науковий і культурний авторитет Казахстану в міжнародному освітньому просторі. Розроблені кафедрою педагогічні та організаційні підходи розглядають мову не лише як засіб комунікації, а й як інструмент академічної соціалізації, культурної інтеграції та підвищення освітньої автономії студентів.

У стратегічному сенсі цей досвід має мультирівневе значення:

1. *На національному рівні* – сприяє посиленню статусу казахської мови як інструменту м'якої сили та культурної дипломатії у міжнародному середовищі;
2. *На інституційному рівні* – підвищує конкурентоспроможність університету за рахунок якісної підготовки іноземного контингенту;

3. На науково-методичному рівні – формує відтворювану та масштабовану модель роботи з багатонаціональною аудиторією, що має цінність для системи вищої освіти.

Таким чином, 40-річна практика кафедри демонструє, що мовна підготовка іноземних студентів має розглядатись як ключовий механізм академічної інтеграції, міжнародної співпраці та гуманітарної присутності Казахстану на глобальній арені. Продовження та розвиток цієї діяльності вносить відчутний внесок у процеси інтернаціоналізації вищої освіти та формування позитивного гуманітарного іміджу країни.

Література:

1. Бим-Бад Б. Р., Вербицкий А. А. Компетентностный подход в образовании: методология и практика. М.: Логос, 2016.
2. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. М.: Просвещение, 2010.
3. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий. М.: ИКАР, 2020.
4. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам: теория и практика. М.: ФЛИНТА, 2018.
5. Барышников Н. В. Методика обучения русскому как иностранному в вузе. СПб., 2019.
6. Абылкасымова А.Е. Методика преподавания русского языка как неродного в казахстанской аудитории. Алматы: Қазақ университеті, 2021.
7. Кожахметова К. Коммуникативно-когнитивный подход в обучении казахскому как второму. *Вестник КазНУ. Сер. филологическая.* 2022. №1.
8. Айтбаева Б.М. Формирование языковой компетентности иностранных студентов в практике университетского обучения. *Вестник КазНУ.* 2021. №2.
9. Council of Europe. CEFR: Common European Framework of Reference for Languages. — 2020.
10. Byrne D. Teaching Oral English. Longman, 2017.